

شیخ بهایی تربیت یافته مکتب پیامبران

علم و معرفت در فرهنگ اسلامی از جایگاه رفیعی برخوردار است؛ علم و فرهنگ موتور حرکت هر جامعه و هر ملت است. علم چراغ راهنما برای انسانهاست علم و دانش موتور حرکت..

نگاهی به سیر علم و فن آوری در سیره پیامبران

علم و معرفت در فرهنگ اسلامی از جایگاه رفیعی برخوردار است؛ علم و فرهنگ موتور حرکت هر جامعه و هر ملت است. علم چراغ راهنما برای انسانهاست علم و دانش موتور حرکت و جانمایه حیات انسانها و ملاک برتری انسان بر دیگر موجودات است.

هر نوع تحولی منوط به علم و دانش و فن آوری است فن آوری در سایه تولید علم میسر خواهد شد و برخاسته و نشأت گرفته از دانائی است. علوم و معارف خود کلید مهارت و تخصص و تعهد و فن آوری است. اگر بسترها مساعد باشد تحول ایجاد و فرهنگ و تمدن پدید می آید. بر گستره اندیشه و حیات انسانها افزوده و گنجه فتح می شود.

به معنی تدبیر حیل چاره اندیشی مهارت تخصص صنعت راه و روش دانش هنر عمل؛ طراز طریق اسلوب شیوه و تکنیک و مفاهیم مشابه آن آمده است. فن آوری به معنی خلق و ایجاد یک هنر و یک شیوه تحصیل علم و معرفت بکار بردن علم و دانش بیشتر در جهت امور صنعتی و هنری و ابتکارات و خلاقیت ها کاربرد دارد.

ایجاد و خلق فن آوری تکنولوژی و ابزار و ادوات و مکانیزم لازم و روشها و متدهای متناسب برای وصول به اهداف مورد نظر و خلق امکانات و ساخت ماشین آلات و وسایل و تجهیزات مناسب برای وصول به اهداف و استفاده بهینه از منابع طبیعی و امکانات خدادادی و ایجاد زمینه ای بهتر برای رشد و توسعه و فرهنگ پردازی و تمدن سازی و مانند آن همه و همه در حوزه فن آوری تعریف می شود؛ البته ممکن است این مفهوم در غیر علوم طبیعی و فیزیک و ریاضیات نیز بکار برود و در عوالم انسانی نیز ولو بصورت استعاره و کنایه کاربرد داشته باشد (و یا اطلاق گردد) ولیکن عمده خاستگاه این عنوان علوم طبیعی است.

ولی آنچه جوهره آنرا تشکیل می دهد و هسته اصلی و کانونی آن را پدید می آورد علم و دانش و معرفت و تحول در فکر و اندیشه و آگاهی و بصیرت و احساس نیاز و تقاضا و ضرورتها زندگی انسانهاست که به آنها الهام نموده و با سعی و تلاش و تحقیق و فکر و تدبیر و تدبیر بتواند راه جدید فرا خود و جامعه بگشاید و امکانات جدیدی خلق کنند و نوآوری نمایند و سازوکار و ابزار مناسبی برای استفاده مطلوب از طبیعت و امکان سازی مقتضی را فراهم آورند.

و با متد فکر و اندیشه و چراغ بصیرت و معرفت به اعمال زمین و آسمان و افق های دور تاریخ و ماده و انرژی و اقیانوسها و دریا و کوهها و تخمک ها و زنها و نانو و کهکشان بیندیشد و در آفاق و انفس و آیات خداوند به سیر و ساحت و سلوک علمی و تجربی و فنی پردازند و در ترکیب و تجزیه و تحلیل ذرات همت گمارند و با پای اراده و عزیمت دل ذرات عالم و الکترون و پروتون و نوترون و افقهای دور عالم را به تماشا بنشینند و کران تا کران را میدان مطالعه و کاوش و تحقیق و پژوهش قرار دهند. و ابزار و ادوات لازم و تجهیزات مناسب را برای کشف حقایق عالم بکار گیرند و کتابخانه بزرگ خلقت را به رمزگشائی و سیر و تجربه نظاره کنند و به کشف آیات آفاقی با استفاده از آیات انفسی و به اکتشاف راز هستی در همه جا و همه چیز و همه میدانهای آن پردازند و تسبیح و تحمید و تقدیس موجودات را با عینک عقل و خرد و ایمان و بصیرت و شهود و حضور دریابند.

آری! ان خلق السموات الارض و اختلاف الليل و النهار لایات لاوئی الالباب؛ الذین یذکرون الله قیاما و قعودا و علی جنوبهم و یتفکرون فی خلق السموات والارض ربنا ما خلقت هذا باطل سبحانک فقنا عذاب النار؛ اسلام عزیز در هر دو عرصه یعنی عرصه علم و معرفت و فرهنگ و توسعه دانائی محور از یک سو و در عرصه فن آوری مهارت تخصص ساخت ابزار و ادوات مناسب و کارساز در جهت کشف بیشتر حقایق عالم و اکتشاف رموز آفرینش و سیر در آفاق و انفس و زمین و زمان و دریا و صحرا و عرش و فرش و خاک تا افلاک همواره مشوق انسانها و خردمندان بوده است و کتاب بزرگ آفرینش و تکوین را مانند کتاب باعظمت قرآن و تشریح برای مطالعه و تدبیر و تفکر و تعقل در اختیار ما قرار داده تا با مطالعه حکیمانه و خردمندانه این دو کتاب بزرگ کتاب خلقت و کتاب هدایت کتاب هستی و وجود و کتاب معرفت و بصیرت و سجود به کمک پیامبر(ص) و اهل البیت (ع) که عقول منفصل و راهنمایان بیرون از وجود انسان هستند و با همراهی کتاب فطرت و عقل و قلب که کتاب درون انسان هستند بتواند راه را بسوی معرفت آن حقیقت بزرگ و با عظمت - که بی نهایت است باز کند و بگشاید و به معدن عظمت برسد.

آری! کتاب تکوین بعلاوه کتاب تشریح و با راهنمایی حجت ها و ادله بیرونی و با کمک حجت ها و عقول درونی خواهد توانست بار سنگین معرفت الله را برداشته و در مراحل معرفت سیر کرد و چراغ معرفت را روشن ساخت و تجلی نور خداوند متعال را در عالم دیده و به مضمون آیات الهی لباس عینیت و تحقق پوشید که: «سنریهم آیاتنا فی الافاق و فی انفسهم حتی یتبین لهم انه الحق»؛

ان الله علی الناس حجتی حی ظاهره و حجه باطنه اما الحجه الظاهره فالانیا و اما الحجه الباطنه

مطالعه قرآن کریم در این رابطه بسیار آموزنده و راهگشاست.

از يك سو قرآن کریم دعوت به مطالعه و سیر و سیاحت و تدبر و تفکر و تعقل و نظم و انضباط و انجسام و آیت بودن عالم و نور بودن کتاب بزرگ آفرینش می فرماید و همه را کلام الله و کتاب الله و کلمات الله و کلمه میدانند و می خوانند و می شناسند و سخن از ابعاد وسیع کتاب آفرینش و به صورت تامل و تدبر و تفکر در بارگاه خلقت تاکید می نماید.

و باز همه را تسبیح ذات اقدس احدیت می داند:

«تسبیح گوی او نه نبی آدم است و بس

هر بلبلی که زمزمه در شاخسار کرد»

و باز:

برگ درختان سبز در نظر هوشیار

هر ورقش دفتری است معرفت کردگار»

و باز:

«دل هر ذره را که بشکافی

آفتابیش در میان بینی»

و یا:

هر دانه که از زمین بروید «وحده لا شریک له گوید»

از سویی دیگر قرآن کریم خود ابواب و ابعاد گسترده ای از علوم و معارف کتاب آفرینش را برای قلوب ارباب معرفت باز نموده و فتوحات فراوانی را وعده می فرماید و قلب را کانون معارف الهی و ملائکه آسمانی و تفضلات و عنایات حضرت حق تعالی معرفی می فرماید.

و شاخه هائی از شجره زیتونه معارف محمدی صلوات الله و سلام علیه و آل البیت رل بر دلهای مشتاقان و قلوب تشنگان وادی سلوک و سالکان و مجذوبین طریق هدایت روشن می نماید و قلب ها را با اتصال به معدن ولایت و عترت کانون نور محمدی (ص) و ولایت علوی (ع) نورانی و درخشان می سازد و برقهای عنایت الهی در قلوب اولیا و سلاک طریق عبودیت می درخشاند و می تاباند تا در سایه تنزلات الهی و تفضل حضرت رب الارباب نوری در اندیشه انسانها بتابد و برقی بزند و چراغهای وجود آدمی با این نور با رقه انوار الهی روشن گردد و زمینه برای کشفی جدید و الهامی نو و ابتکاری زیبا و خلاقیتی تاثیرگذار فراهم گردد و علم خود چراغ راه باشد برای ابتکار و خلاقیت و کشف شهود.

این همان حقیقت ارزشمند علم حضوری است که در وادی علم حصولی و اکتسابی موجود نبوده اگرچه ادراک علمی خود مرحله ای از حضور در مبادی شهودی عالم و تنزل حقایق بر قلب انسان و یافتن و وجود است.

در هر صورت برای هر نوع فن آوری و ابتکار نخست باید درون انسان سیراب گردد. و بر قلب افاضه شود و از آنجا که به ابزار و ادوات فرمان داده شود و به ترکیب و تجهیز و تجزیه همت گماشته شود و مکانیسمی جدید برای بهره وری و استفاده بهینه و مناسب از کتاب تکوین فراهم گردد.

تاریخ بزرگ پیامبران عظیم الشان الهی (ع) خود بهترین دلیل بر پیشقدم بودن آن بزرگان در کشف این حقایق و تعلیم این معالم و تربیت نفوس و تهذیب جانها و دلها برای اهداف یاد شده است.

نمونه های فراوانی را قرآن کریم مستقیم و یا غیرمستقیم گوشزد می فرماید که از آغاز زندگی انسان و حضرت آدم ابوالبشر(ع) گرفته تا عصر حضرت ختمی مرتبت محمد بن عبدالله ادامه داشته و چراغهای فراوانی فرا راه انسانها گشوده شده و هر يك بر سیر مراحل تطورات و تحولات و تکامل علوم و فنون و معارف و گسترش علم و ادب و فرهنگ افزوده اند.

نمونه هایی از زندگی حضرت آدم (ع)

در هنگام خروج از بهشت و ورود به عرصه این عالم خاکی می بینیم که چون بدنهای آنها عریان شد فاکلا منها فبدت لهما سو تهما وطفقها یخصفان علیهما من ورق الجنة و عصی ادم ربه فغوي احساس نیاز به لباس و پوشش در آنها بوجود آمد و بلافاصله شروع کردند با برگهای بهشتی خود را بپوشانند و برای خود پوشش و لباس تدارک ببینند و حیا و عفاف و حجاب و پوشش عورت و تفاوت انسانها با دیگر موجودات را وجهه همت قرار دهند؛

موضوع اول پوشش و لباس و آثار و برکات آن از روز آغاز حضور ایشان و آدم در این عالم يك موضوع فطری و ریشه دار در مکتب پیامبران (ع) و آدم صفوه الله علیه السلام است.

لباس و پوشش خود یکی از عناصر و مولفه های اصلی فرهنگی است که با اصل خلقت انسان گره خورده و ریشه در اساس آفرینش دارد و فن آوری و مراحل فن آوری و ادوات و تجهیزات مربوط و سیر تحولات این موضوع خود با تاریخ خلقت انسان برابری می کند.

البته این مسئله در طول تاریخ همواره تکامل یافته و احیانا مورد سواستفاده و غفلت یا جهات دیگر نیز قرار گرفته است. فرهنگ و فن آوری و ارتباط این دو با یکدیگر و تاثیر این موضوع در ایجاد تمدنها و توسعه فن آوری و کشاورزی و صنعت و تولید و دوخت و توزیع و مصرف و تقاضا و بازاریابی و صدها مسئله خرد و کلان دیگر که در این رابطه قابل توجه است و چه

بسا بخش عظیمی از اقتصاد جهانی را به خود اختصاص داده و می دهد؛ البته آنچه از داستان آدم ابوالبشر(ع) استفاده می شود بیشتر پوششی عورت و باس حیا و حجاب و عفاف و صیانت و خود پوشش در برابر نامحرمان و زن و مرد نسبت به یکدیگر است ولی این حقیقت را بصورت کاملتر در تاریخ حضرت ادریس (ع) می بینیم که «و علمناه الی حنفة لبوس که توضیح آن در فصل خود خواهد آمد.

موضوع دیگر دفن مردگان است که در داستان حضرت آدم (ع) مورد اشاره قرار گرفته. برآستی مردگان را چه باید کرد و بدنهای مرده پس از مرگ چه سرنوشتی باید داشته باشند آیا باید آنها را آتش زد به دریا ریخت نزد درندگان گذاشت و یا مومیائی کرد و یا در سردخانه نگاهداشت و یا و یا!! اکنون برای مسلمانان و مسیحیان و بسیاری دیگر از فرق و ملل و نحل حل شده است؛ بعضی نیز با شیوه مخصوص آنها را می سوزانند و...

لیکن آنچه از داستان آدم (ع) استفاده می شود و در اسلام نیز با دستورات بسیار حکیمانه ای مورد عنایت قرار گرفته دفن مردگان است!

طبعاً بحث سومی را نیز باید به این موضوع اضافه کرد که موضوع غذای انسانها اعم از ماکولات و مشروبات باشد که سهم عظیمی در حیات همه جانبه بشری دارد و اگر موضوع غذا و لباس و حیات و مرگ نبود اینهمه تلاش و کار برای چه بود!

اصلاً حیات و زندگی انسانها بی معنا می شد و تلاش و مجاهدتهای مادی بی مفهوم می ماند. موضوع چهارم نیز مسئله امنیت حقوق متقابل افراد جامعه عدالت پرهیز از کینه توزی و خشم و غضب و فساد در زمین و طغیان بر بندگان خداست؛ که مبانی شرایع آسمانی است.

در اینجا موضوع حقوق حکومت امنیت عدالت قوانین قضائی جزائی مجازات و کیفر مبارزه با فساد و افساد و طغیان مبارزه با محاربان - آدم کشی و قتل و تجاوز و ده ها و صدها مسئله دیگر مورد توجه عنایت و تاکید قرار می گیرد و پرده از نیاز بشر به ابعاد این مسائل و راهکارها و روشها و شیوه های مناسب در این موضوع برمی گیرد و البته این امور همه ریشه در فطرت الهی انسانها دارد و شرایع الهی نیز احیاگر و تربیت کننده فطرت پاک انسانی هستند.

قوانین خانواده و ازدواج و آئین همسررداری و حقوق خانواده و فرزندان و فطری بودن آن نیز بخش مهم دیگری از این سناریوی خلقت و آفرینش آدم (ع) و حوا(ع) و فرزندان ایشان است که هر يك خود کتاب بزرگ زندگی را تشکیل میدهد و نیاز به علم و مهارت و فن آوری و تخصص دارد.

در تاریخ حضرت نوح شیخ الانبیا(ع) شاهد یکی از عظیم ترین تحولات علمی و فنی و فن آوری و ابتکارات پربرکتی هستیم که چندین هزار سال است فرهنگ و تمدن بشری را متحول ساخته و هر روز بر نقش کلیدی و با عظمت آن افزوده می شود.

و آن ساخت کشتی و استفاده از دریا و تهیه مقدمات لازم برای این کار بزرگ و با عظمت و نوآوری به الهام الهی و «ابدای السموات و الارض» بودن حضرت حق و عنایت به حضرت نوح (ع) است.

نوح (ع) باید درخت گردو بنشانند تا درختان گردو بزرگ شوند و قابلیت برای تولید چوب مناسب برای این کار را داشته باشند و طراحی کشتی و قطع درختان و تولید تخته و ساخت و پرداخت کشتی و اتصال تخته ها به یکدیگر و استفاده از ابزار و ادوات مقتضی و میخ مناسب برای اتصال تخته ها و شیوه های کاربردی دیگر (که الحق و الانصاف خارج از ذهن بشر امروزی است) و پیامبر عظیم الشان الهی در چندین هزار سال قبل و شاید حداقل هفت هزار سال قبل انجام داده است.

چگونه و با چه کیفیتی و با چه طرح و برنامه ای! و برآستی نوح (ع) در کدام مکتبی این درسها را آموخته بود و این تکنولوژی را فرا گرفته بود.

آیا این جز درس مکتب پیامبران (ع) است!

اینهم بخش دیگر از فرهنگ و تمدن و فن آوری که توسط پیامبران (ع) پایه گذاری شده است.

«فتبارك الله احسن الخالقين»؛

در سیره داوود(ع) لباس رزم و ساخت زره های آهنین و آموزش و فنون نظامی و تجهیزات و تسلیحات دفاعی و پدافندی را شاهد هستیم که به برکت آن بزرگوار تحولی در این قبیل امور و تجهیزات دفاعی و پدافندی و رزمی بوجود آمده بود؛ در تواریخ و روایات نیز آمده او اول کسی است که در راه خدا جهاد را باب کرده و پایه گذاری نموده و ساخت تجهیزات و تأمین نیازهای لازم برای اقدامات آفندی و پدافندی و دفاعی از کارها و ابتکارات اوست.

قرآن کریم در این باره می فرماید: «و علمنا صنعه لبوس لکن لتحصنکم من باسکم»؛

گرچه ساخت کشتی توسط حضرت نوح (ع) خود نیز نوعی وسیله دفاعی و پدافندی و برای صیانت در برابر غرق و عذاب و طوفان بود لیکن به عنوان لباس و یا وسیله صیانت در برابر طغیان آب و طوفان کمتر توجه می شود اما در تولد لباس و زره بویژه با عنایت به جمله «لتحصنکم من باسکم»؛ که عنوان حصن و دژ و سپر در برابر یاس و جنگ و ستیز مطرح شده بیشتر گویای حقیقت تولید ابزار و ادوات پدافندی و ساخت زره و لباسهای مشابه و کلاه خود و سپر و مانند آن را تداعی می کند.

در هر صورت این خود گامی بزرگ و تحول عظیمی در فنون نظامی و دفاعی و ساخت ادوات و ابزار جنگی به حساب می

آید و تحول در علوم و فنون نظامی همواره منشا تحول در سایر رشته ها و پیشرفت در ابعاد گوناگون جوامع بشری بوده و خواهد بود.

حضرت سلیمان نبی (ع) نیز در ساختن معابد و مساجد و مسجدالاقصی نقش محوری ایفا نموده اند. استفاده از تکنولوژی های پیشرفته در ابعاد گوناگون جغرافیایی معماری و استفاده از عناصر غیرطبیعی در ایجاد تمدن و طراحی و معماری و اقدامات وسیع حکومتی و بکارگیری ابزار و تکنولوژی های پیشرفته و امواج و ارتباطات مناسب با محیط و استفاده از عناصر غیرانسانی و قدرت ماورائی و اعمال ولایت بر جنیان و پرندهگان و مورچگان و فرمانروائی بر باد و زمین و تصرف در عالم طبیعت و ماورای عالم طبیعت برای ایجاد تمدنی متعالی و غیرقابل دسترسی برای اینای بشر و خلق کارهای بدیع و غیرقابل تقلید برای دیگران. و اتبعوا مالهه؛

خود نیاز به بررسی همه جانبه و عمیق تری دارد تا ابعاد با عظمت ملك سلیمان که لا ینبغی لا حد بعدی؛ تا حدودی شناخته و مکشوف گردد و حوزه های ملك سلیمان (ع) شناخته شود و چگونگی تسخیر جن و پری و باد و هدهد و پرندهگان و جابجائی تخت بالفیس و حرکت باد و تنظیم برنامه های سیر و سفر و سیاحت توسط حرکت باد که در صبحگاهان به اندازه يك ماه و در شب هنگام نیز معادل يك ماه مسافرت متعارف آن عصر سرعت داشته و کاروان سلیمان (ع) را جابجا کرده؛ اگر فرض کنیم هر روز معادل يك منزل بوده و مفاد این مسافرت در يك روز معادل 30 منزل (240 = 30 * 8) که قریب 1300 کیلومتر می شود؛ (هر فرسخ تقریباً 5/5 کیلومتر است $5/5 * 8 * 30 = 1320$ km). عبارتی

اگر صبح و عصر را معادل يك روز بگیریم عدد فوق در يك روز حاصل می شود و اگر معادل دو روز فرض کنیم عدد فوق دو برابر خواهد شد؛ باید ارزیابی شود چند ساعت حرکت بطور متوسط انجام می شود تا سرعت باد نیز تا حدودی معلوم شود.

چه بسا اصل این موضوع و تنظیم سرعت نیز براساس شرائط زمان خود آنحضرت صورت می پذیرفته که متاسفانه این جهات در تاریخ و تفسیر مورد توجه لازم واقع نشده است.

ابراهیم (ع) و بنای کعبه و ایجاد تمدن عظیم توحیدی و ساخت پایگاه بزرگ هدایت برای بشریت نیز از جمله این موارد است و از برفع ابراهیم القواعد منابیت و اسماعیل؛

ساخت کعبه و کانون بزرگ توحید و ایجاد پایگاه عظیم معرفتی برای بشریت و مرکزی برای عبادت و معنویت و اسکان زن و فرزند در آن سرزمین مقدس شاهکار بزرگ ابراهیم (ع) است که به امر حضرت حق متعال تحقق یافته است.

بنای شهر مکه و برقراری ارتباط و هجرت و زیارت و سیاحت و تجارت و سکونت در آن سرزمین بدست توانای ابراهیم (ع) عینیت یافته و این مشعل بزرگ هدایت به دست او سامان پذیرفته و تاسیس شده است.

و رب انی اسکنت من ذریتی بواد غیر ذی زرع؛

یوسف صدیق (ع) و برنامه ریزی برای تولید و مقابله با قحطی و خشکسالی و آینده نگری و نوع و کیفیت بسته بندی ذخیره سازی و انبارکردن کالاها و برنامه ریزی برای تولید و مصرف و نگهداری و ذخیره و انبارکردن کالاهای مازاد و نوع کشت برای پانزده سال آینده از جمله موارد قابل توجه است الحاق اقدامات و تدابیر آن بزرگوار در هفت سال فراوانی برای هفت سال خشکسالی و سال پانزدهم که مجدداً شرائط جغرافیایی و زیستی دگرگون می شود کار عظیمی بود که توسط آن بزرگوار انجام پذیرفت و آن حضرت با تدابیر حکیمانه خود توانست در هفت سال اول تدابیری اتخاذ نماید که در هفت و هشت سال بعد نیز بتواند کشور مصر را از چنگال قحطی و خشکسالی برهاند و معیشت آن ها را تامین کند. مجموعه اقدامات آنحضرت خود کتاب بزرگ برنامه ریزی و تقدیر و تدبیر و سیاستگزاری و مردم داری و انسجام و آینده نگری و تدابیر حکیمانه را نشان می دهد.

اسلام عزیز و تاکید بر علم و مهارت و فن آوری و تخصص

قرآن کریم از يك سو دعوت به علم و دانش و معرفت و تفکر و تدبیر می نماید و بشریت را به تفکر هدفمند و خردورزی سوق می دهد که: ان فی خلق السموات و الارض... لایات لاولی الالباب؛ و تاکید دارد که لا تقف ما لیس لك به علم؛

واز سوی دیگر به بهره برداری از نعمتهای خداوند توصیه می نماید. و از سوی دیگر به سیر و شرح زندگی پیامبران عظیم الشان الهی و ملل و اقوام گذشته می پردازد. تا راه را برای کسب تجارب و استفاده از تاریخ پیشینیان و تجارب اسلاف هموار نماید.

و مانند چراغی روشن در زوایای تاریخ و گذشته ما را به کالبدشکافی و ارزیابی فرامی خواند تا با سیر در گذشته راه آینده را هموار نموده و آنرا بسازیم و از لغزشها و انحرافات گذشتگان پرهیز نمائیم و با تکیه بر علم و ایمان و اخلاق و معرفت تمدنی بزرگ و جاودانه ایجاد کنیم.

طبیعی است که بسترهای یادشده و تشویقات قرآن کریم و رسول اعظم (ص) و ائمه هدی (ع) بسیار راهگشا و کارگشا بوده و موجب پدیدآمدن بزرگ ترین تحولات در تاریخ بشریت گردیده و هنوز نیز آثار و برکات آن تحول و بیداری و تحرك در دل انسانها و در جان و روح تاریخ نهفته است و مسلمانان منتظر فرصت اند تا در زمان مناسب مجدداً مجد و عظمت غارت شده خود را بدست آورند.

و چراغ عظمت اسلام را از نو روشن سازند و دست تطاول بیگانگان و عمالشان را از مسلمانان کوتاه نمایند. اسلام در محیط جاهلیت و در میان منش های خشن جاهلی تحول عظیمی در همه ابعاد حیات بشری ایجاد کرد و عصر جاهلیت را به نور اسلام و قرآن و هدایت مبدل ساخت و خورشید جهان افروز پیامبر(ص) انسانها را از پرتگاه سقوط و ذلت جاهلی به دوران عزت و سربلندی و معرفت اسلامی رهنمون نمود اسلام آمد تا «و یضع عنهم اصداهم و الاغلال التي كانت علیهم»؛ زنجیرهای غفلت را بگشاید و بفرموده مولی علی گنجینه های خرد را بیرون آرد و لکه ننگ حمیه الجاهلیه الاولی را به آب خرد ناب شستشو دهد.

بررسی تاثیر اسلام در جهان بشریت و در تاریخ صدر اسلام و ارزیابی کارنامه درخشان اسلام خود نیاز به تحقیق دیگری دارد ولی در اینجا از باب نمونه به بخشی از تحولات علمی و فنی و فن آوری و اقدامات عملی و اجرایی و سیاستهای اسلامی و حمایت ها و تشویق ها و برنامه های پیامبر اکرم (ص) و اهل البیت (ع) برای اصلاح ساختارها و روشها و خلق تمدن عظیم اسلامی گذری می نمایم.

اندیشه مترقی اسلام با وسعت نظر و ژرف ادبش بی بدیل خود پس از تثبیت در شبه جزیره عربستان به صدور آموزه های قوه یم و غنی خویش پرداخته و در تعامل با دیگر تمدنهای مبادرت به ساختن تمدنی عظیم و مبتنی بر جهان بینی مبدا و معادباورانه نمود.

نهضت ترجمه که از قرن 2 شروع شد با مناعت طبع و اندیشه ژرف اسلام ممزوج گردید و کانون بشریت با قدرت و صلاحیت و هیمنه تمدن اسلامی مسیر صعود و فلاح خود را طی نمود و جهان اسلام در حوزه فقه و فلسفه و نجوم و هندسه و ریاضیات و طبیعیات و فیزیک و شیمی و معماری و شهرسازی و جغرافیا و اجتماعیات و سیاسیات طرحی نو در انداخت و از عساکر جزار تا علمای اعلام، همه و همه در این پروسه تمدن سازی دخیل و سهیم بودند.

مسلمانان و خلق فرهنگ و تمدن اسلامی

مبانی عمیق اسلامی و معارف غنی قرآنی خود بهترین و کلیدی ترین سرمایه برای تاسیس تمدنی عظیم انسانساز عدالتخواه عزت مدار و در جهت رشد و توسعه و رفاه و خدمات همه جانبه به بشریت بوده و هست. هر تمدنی نیاز به فرهنگ سازی ساختارسازی و سازوکارهای لازم حقوقی اخلاقی تربیتی اداری اقتصادی سیاسی و اجتماعی دارد و اینهمه در فرهنگ عمیق اسلامی و در اقیانوس مواج معارف دینی ما موج می زند.

اصول و مبانی برای تجسم و تبلور ارزشهای الهی و رشد و شکوفایی جامعه بشری و تاسیس نهادها و بنیادهای جاودانه ماندگار و تربیت انسانهای کم نظیر و یا بی نظیر و تاریخ ساز همه سرمایه و بستر برای ایجاد تمدن عظیم اسلامی هستند طبیعی است که در جوهره آن استفاده از تجارب بشری تعالیم پیامبران عظیم الشان الهی توجه به حیات طیبه انسانی ابتکار و خلاقیت مسلمانان و ارزشهای متعالی اسلام و آزادی کرامت انسانها نهفته است.

البته نوع این تمدن و سیر مراحل و تحولات و تطورات آن و یا تمدنهای درونی آن و نوع ترکیب و امتزاج و انعطاف و تساهل آن با اقوام و ملل دیگر و استفاده از تجارب آنها و هدایت افکار و اندیشه ها و عقلا و افکار و اندیشه ها و مدیریت منابع و ظرفیتها و امکانات در راه آرمانهای جدید و اهداف اسلامی و عزت و شرافت و سربلندی جوامع اسلامی کاری بزرگ و ماندگار خواهد بود که اسلام عزیز این افتخار را آفرید و این راه را گشوده و این سازوکار را فراهم آورد.

پیامبر اکرم (ص) خود بنیانگذار مدینه النبی (ص) و ده ها اقدام کلیدی و پایه گذاری تمدن عظیم اسلامی است توسعه علمی و تربیتی تاکید بر کتابت و علم و دانش تاکید بر خواندن و نوشتن و خط تاکید بر قرائت و تلاوت قرآن کریم و احادیث و سنت نبی اکرم (ص) و توصیه به تعلیم و تولید و توزیع و عمل به علم و اندیشه از جمله این موارد است.

ایجاد کانون بزرگ و با برکت مسجد تاسیس مسجد قبا و مسجدالنبی در آغاز هجرت.

اقامه نمازجمعه و دستور به اقامه آن قبل از هجرت به مدینه منوره توسط اسعد بن زراره.

کادرسازی و تربیت نفوس اخذ بیعت قبل از هجرت و پس از آن و در هر شرائط حساس و خطیری و یا برای هر امر مهم و سرنوشت سازی تشکیل حکومت عادلانه اسلامی و ایجاد عقد اخوت و برادری بین مسلمانان و مهاجر و انصار و اوس و خزرج و تالیف قلوب تدوین منشور مدینه النبی و وضع قانون و ترسیم حقوق شهروندی عمران و آبادانی و توسعه موقوفات و خدمات اجتماعی ایجاد دارالایتام و صفه رعایت حقوق اقلیتها و حمایت از حقوق زنان بانوان و خانواده و تحکیم بنیادهای خانوادگی تاسیس دستگاه قضائی عادلانه و وضع قواعد حقوقی بین المللی - حقوق بشردوستانه - ارتباط با ملتهای دیگر و پیروان سایر فوق و ادیان و ایجاد نظام مالیاتی و حقوقی و مالکین کارآمد حفر چاه ها قنوات تقسیم آب و نزولات جوی و ده اقدام سازنده و موثر دیگر از یک سو و مبارزه با خرافات و جاهلیت و شرک و کفر و اصلاح روشها و شیوه های خشن و غیرانسانی جاهلی از سوی دیگر از جمله کارهای عظیم و بزرگ آن بزرگوار در سایه اسلام عزیز و به برکت قرآن کریم بود که بی تردید تحول عظیمی در جهان بشریت ایجاد نمود و مسیر را برای تحصیل حیات طیبه الهی در جامعه بشری هموار ساخت؛ این مکتب ظرفیت لازم را برای تحول آفرینی و هدایت افکار بشریت و بیداری انسانها و فرهنگ سازی و انسان سازی داراست و می توان در اقیانوس مواج عالم هستی کشتی پرتلاطم بشریت را به ساحل امن مقصود و مقصد مطلوب سوق دهد.

پیامبر اکرم (ص) در تولید علم - دانش و فن آوری و توسعه همه جانبه علمی و فرهنگی و معرفتی و بسیج ظرفیتها و استعدادها و تشویق انگیزه ها و تقویت عزمها و اراده ها و تربیت انسانها و سیاستگزاری در زمینه کارهای تحقیقی و

پژوهشی و رشد و ارتقای علمی و جهاد همه جانبه علمی و پرورشی متخصصان و کارشناسان و تجربه اندوزی و رشد و مهارت ها و رفع موانع و ایجاد بسترهای لازم و سازوکارهای مناسب و سازماندهی نیروها و اراده ها و احیای عشق و ایمان و انگیزه و روحیه جهاد علمی و تخصصی و تامین نیازها و ضرورتها و مانند آن تدبیر سیاستگزاری و هدایت و چاره اندیشی نموده و راه را برای تعالی و تکامل و عزت و سربلندی امت اسلامی همواره ساخته و چراغهای فاخر خود اتکالی و استقلال عملی و علمی را روشن نموده و مشعل فروزان دانش را برافروخته و جانها را به نور حقایق عالم ملک و ملکوت منور ساخته تا همه جا جلوه گاه نور و تجلیگاه ظهور حضرت حق متعال و صفات و اسمای علیای او و پایگاه توحید و معرفت و کانون خدمت و عبادت و جانمایه حیات و سعادت و پیشرفت و عظمت باشد و این موضوعی بس مهم و افتخارآمیز است که باید بیشتر نسبت به آن توجه و در راه آن مجاهدت شود. انشالله.

عصر صفوی و نقش شیخ بهایی

از آنجا که اندیشه اسلامی برای عقل معاش اندیش و خرد ابرازی غایت گذاری و هدف گذاری نمود معارف احکام و اخلاق اسلامی در پروسه فرهنگ سازی تمدن سازی علم و فن آوری و... همواره مشوق و مقوم و موید بوده اند ارائه کرد. تاکید اسلام بر اهتمام در عرصه علم و فن آوری و توسعه و دانش و بینش و تربیت انسانهای فرهیخته و دانشمندان بزرگ خود بهترین دلیل و شاهد بر این رسالت است.

دوره های فرهنگی و تمدنی اسلام و تحولات از شرق دور تا جبل الصارق و قلمرو جغرافیایی گسترده در سطح سه قاره آسیا آفریقا و اروپا و تاثیرات عمیق فرهنگی و معرفتی و نقش خلاق اسلام در این رابطه خود نیاز به بررسی و مذاقه فزونتری دارد. لیکن آنچه در این مقاله برای ما مورد توجه است تحولات عصر صفویه و نقش شیخ بهایی در این عرصه است.

گرچه این موضوع نیاز به بررسی همه جانبه و تحقیقات میدانی و کتابخانه ای و تتبع و بررسی تاریخ چهار تا پنج قرن گذشته کشور عزیزمان منطقه جهان اسلام و جهان بشریت دارد و خود دارای ابعاد فراوان علمی فقهی کلامی فلسفی تاریخی ادبی سیاسی اجتماعی عرفانی تربیتی علوم طبیعی نجوم و ریاضیات و ده ها رشته وابسته دیگر است لیکن به هر صورت بررسی آن بویژه در سطح حوزه ها و دانشگاهها و مراکز تحقیقاتی و پژوهشی چراغ راهنمایی است برای ارتباط هرچه بیشتر سیر تحولات تاریخی و فرهنگی و تمدنی در سرزمین مقدس کشورمان و نیز چراغ روشنگری است برای آینده و آینده سازان و تاریخ سازان دلسوز و علاقمندان به سرنوشت امت اسلامی و بلکه جوامع بشری و بویژه نسل فرهیخته میهن اسلامی.

تا با الهام از بزرگان این مرزوبوم و مفاخر سترگ و تاریخ ساز راه آینده را هموار کنند و قله های جدیدی را فتح کنند و پیشاهنگ کاروان توسعه مادی و تعالی معنوی گردند.

الحق اقدامات این دوره و آثار و برکات و مآثر و مفاخر و منابع و ظرفیتهای ایجاد شده بسیار فراوان ارزشمند و قابل تقدیر است.

بدون تردید برای ایجاد چنین تحولی و ساخت چنین سنگ بنایی جز با فکر و برنامه ریزی و سرمایه گذاری انسانی و غیرانسانی و مدیریت و آینده نگری و تدبیر جامع و حکیمانه امکان این همه عوفیق و خدمت فراهم نمی شد. و اگر ما امروز بیش از چهار قرن است که شاهد آثار درخشان و افتخارآمیز در این عرصه ها هستیم به برکت فداکاریهای آن دوره است.

از نمونه این اقدامات ارزشمند مجموعه اقدامات و کارهای ماندگاری است که در منطقه مرکزی و فلات مرکزی ایران اسلامی بوجود آمده و همینطور در مناطق دیگر از جمله در اردبیل و مجموعه قبر شیخ صفی الدین اردبیلی و... مجموعه کارهای ماندگار در تبریز قزوین.

مجموعه گنجعلی خان در کرمان

در مشهد رضوی (ع) در کربلای معلی و نجف و عتبات عالیات

در حیدرآباد هند و...

تاثیر روی ملل دیگر اعم از شرقی و غربی و...

تاثیر در ادبیات معماری علوم پایه. علوم انسانی در جهان اسلام و در سایر نقاط جهان و کارهای منحصر به فردی که در حوزه مرکزی ایران انجام گرفته و...

ضرورت بازشناسی خدمات گذشته و برنامه ریزی برای آینده

همواره گفته اند تاریخ گذشته چراغ راه آینده است؛ اکنون شرائط جهانی بطور کلی در حال دگرگونی و تحول است؛ تحولات بسیار سریع و بلکه لحظه به لحظه است؛ غفلت از سرعت تحولات و یا اصل تحولات موجب خسارات جبران ناپذیر مادی و معنوی خواهد شد ما باید عالم به زمان خود باشیم که

؛ العالم بزمانه لا تهجم علیه للوایس؛

نه تنها باید حوادث زمان و روزگار خود را بشناسیم و بطور دقیق ارزیابی کنیم و فرزند زمان خویشتن باشیم بلکه باید آینده را نیز رصد کنیم که: ؛اعلموا اولادکم لغیر زمانکم؛

بسیاری از آن بزرگواران از فرصت خوب استفاده کردند و توانستند کارهای بزرگ و ماندگاری را انجام دهند و در کلیه ابعاد هر يك مشعل فروزانی شدند که همچنین درخشان و مایه برکت اند. شاگردان شیخ بهایی (ره) و میرداماد و ملاصدرا

شیرازی بنای تمدنی تاریخ را از نو ساختند و مجد و عظمت اسلام و مسلمانان را زنده کردند. مرحوم مجلس اول شاگرد مرحوم شیخ بهائی (رض) است و حتی نوشته اند که او بر جنازه شیخ (ره) نماز گزارده و هفته قبل از رحلت شیخ بعنوان اصحاب و ملازمین رکاب او و یا یاران مصاحب و اصحاب حال همراه او به مقبره بابا رکن الدین شیرازی که از تکایای معروف تخت فولاد است رفته و در آنجا به شیخ حالتی نظیر مکاشفه دست داده و او متوجه مرگ خود ظرف یک هفته آینده شده لذا در مدت باقیمانده انزوای کامل اختیار کرده و به دعا و قرآن و نماز و توسل مشغول شده تا وفات او فرارسیده است. خدمت ایشان به عالم علم و عمل و تربیت نفوس و تالیف کتب و جمع مآثر و مفاخر اسلام و تشیع و نقد و تصحیح و تالیف مجامع بزرگ حدیثی و روایی و کتابهای غنی و قوی در عرصه های مختلف و حوزه های گوناگون از آن دوران است.

فهرست بلند بالایی این خدمات خود به اندازه چهار قرن گذشته ورق و سرفصل دارد. و هر یک از خدمات ارائه شده در حوزه های علوم و فرهنگ و معارف اسلامی تا تاسیس بناها و زیربناها و ساخت تاسیسات و مدارس و مساجد و حمامات و پل ها و حوزه های علمی و دانشگاههای امروزی و ایجاد موقوفات و خدمات عمومی و کاروانسراها و حفر قنوات و نهرها و احداث مزارع و راهها و شوارع و طرق و مراکز تجاری و بازارها و خطوط مواصلاتی و بنادر و ارتباطات مواصلات دریائی و خطوط کشتیرانی و... همه و همه به برکت آن دوره فاخر و آن عصر پرحاصل است که امروز نیز افتخارآمیز و مایه سربلندی و عظمت اسلام و مسلمانان و ملت ایران است.

اکنون بر ما لازم است تا ضمن شناخت اینهم خدمت و همت و بهره برداری همه جانبه از آن و حفظ و احیای آن و معرفی آن به نسل جوان و نوجوان و مسلمانان و جهانیان و بازآفرینها و بازسازی آن و به روزکردن و روزآمدکردن و صیانت لازم از این همه آثار گرانسنگ و افتخارآمیز و تاریخی در راه معرفی به نسل جدید و نسلهای آینده و انتقال بین نسلی به نسل های آینده با عزم و اراده ای راسخ و همه جانبه اهتمام ورزیده و با برنامه ریزی و ایجاد سازوکارهای لازم این دایره المعارف سترگ و چندجانبه علمی و فکری و فقهی و حدیثی و تاریخی و... و نیز تمدن و کارگاه عظیم تاریخی و کارآفرینان و کارگزاران آنرا به دنیای معاصر و جهان آینده معرفی کنیم.

ضرورت استفاده از فرصت انقلاب اسلامی

اکنون با عنایت به فرصت انقلاب اسلامی و نیز سابقه درخشان تاریخ و تجربیات گذشته بر ما لازم است که بار دیگر با عزم و اراده و همت برای احیای مجد و عظمت اسلام و مسلمانان و ایران اسلامی بپاخیزیم و چراغ علم و دانش و معرفت و هدایت را برافروزیم.

و مدنیت اسلامی را احیا کنیم و وحدت و تقریب مذاهب اسلامی را دنبال نموده و مراکز تحقیقاتی و پژوهشی را آباد سازیم و نفوس مستعد را تربیت نمائیم و چراغ علم و حکمت و عزت و سربلندی اسلامی را روشن سازیم و همه ظرفیتهای و استعدادها و توانائیهای مادی و معنوی و فکری و روحی و اخلاقی و انسانی را بکار گیریم و با استعانت از خداوند منان بار دیگر اراده الهی را در پیروزی و سربلندی مستضعفان بر مستکبران ثابت کنیم که: «« کم من فئه قلیله غلبت فئه کثیره»».

بدون تردید این امر قابل تحقق و امکان پذیر است.

لیکن بدون مردان مرد و رجالی که «« لا تلهمهم تجاره و لا بیع عن ذکرالله»» باشند این امر میسر نخواهد شد. به عزم و اراده و مردان مصمم و فولادهای آبدیده نیاز دارد؛ به فرهنگ سازی و ساز و کارهای عملی نیاز دارد.

به تلاش و مجاهدت در راه خدا و برای خدا نیاز دارد.

به رهبری هدایتگر و بیدار و شجاع نیاز دارد.

به مدیران عاشق و عاشقان مدیر و کارپردازان و کارگزاران با انگیزه و با ایمان و دین باور نیاز دارد.

به کارشناسان زبده و تیزهوش و خبیر و بصیر نیاز دارد.

براستی دین یک پروژه وسیع و بزرگ برای قرن حاضر و قرن های آینده تاریخ کشور منطقه و جهان است؛ برای تحول در تاریخ انسانیت و برای اصلاح رفتارها و بینش ها و کنش ها و نگرش ها و تغییر حکیمانه مسیر تاریخ بسمت معارف اسلام و اهل البیت (ع) و کانون قرآن و مسجد و ولایت و خدمت و عادت و عدالت و عزت و آزادگی و کرامت انسانها و جوامع اسلامی برنامه دارد که جز با بیداری علما و مسئولین و تلاش مجاهدانه و خالصانه بندگان خدا تحقق نخواهد یافت.

تصویب چشم انداز بیست ساله و نیز مباحث مربوط به ضرورت تولید علم و فن آوری و سیاستهای کلان مربوط به مسائل علم و فن آوری و تولید ثروت و توسعه دانائی محور و شرائط داخلی و منطقه ای و بین المللی ایجاب می کند تا ما بیش از گذشته بسترهای لازم را برای توسعه علمی و فن آوری و تلاش همه جانبه برای رشد و پیشرفت و رفاه عمومی و عزت و اقتدار اسلامی برداشته و با اعتماد به نفس و اتکال علی الله جبران مافات نموده و فاصله و عقب ماندگی صدها سال گذشته را با اهتمام به امور و برنامه ریزی صحیح و مدیریت زمان و بهره ور حکیمانه از امکانات و منابع جبران نموده و ساز و کارهای لازم و نهادها و روشهای علمی و تجربه شده و عزم و اراده خود را برای آرمانهای بلند نظام اسلامی سازماندهی نماییم و بصورت مستمر و هماهنگ و سریع و روشن بینانه و هدفمند حرکت نموده تا بار دیگر شاهد مجد و عظمت میهن اسلامی و اسلام عزیز و ملت‌های مسلمان باشیم و همانطور که در گذشته قافله سالار فرهنگ و تمدن بوده ایم امروز نیز به قطب بزرگ عمل و فن آوری و فرهنگ سازی و تمدن و عزت و اقتدار اسلامی بدل شویم.

از موضوعات بسیار اعجاب انگیز دیگر قرآن کریم در این رابطه زندگی حضرت داوود و حضرت سلیمان علیهم السلام است. بویژه اقدامات و تصرفات و گستره کار حضرت سلیمان که طبق دعای خود آن حضرت برای دیگران هرگز اتفاق نخواهد افتاد. در آن برهه امکانات وسیعی در اختیار حضرتش قرار گرفته و قدرت تصرف غیرقابل تقلیدی به او تفویض شده و جن و انس و زمین و باد و حیوانات و دیگر جنود الهی در اختیار او قرار گرفته که نمونه از مشیت خداوند است که: «ولله جنود السموات و الارض»؛

این همه عنایت به آن حضرت اعطا شده تا او بر همه فرمانروایی کند و به اذن الله در جهت و مسیر الهی بشریت را سوق دهد.

البته بصورت اعجازی نمونه های فراوان دیگری در اختیار حضرت موسی کلیم الله (ع) و حضرت عیسی روح الله (ع) واگذار شده که باید به اقدامات اعجازی و معجزات عظیم این دو پیامبر اولوالعزم نیز عنایت شود.

گرچه این امور بصورت معجزه اتفاق افتاده مثلا درمان پیسی و رجن و شفا دادن کور مادرزاد ولیکن به يك معنا راه گشودن برای درمان و علاج و تدبیر است که می توان با عنایت به کشف اسرار و حل معضلات و تسبیب اسباب دیگر نیز اقدام کرد و راه بسوی عنایات خداوند متعال برد. در داستان حضرت طالوت و عناوین قرآن کریم که فرموده: «ان الله اصطفاه بسطه في العلم و الجسم»؛ خود نکات و اسرار فراوانی نهفته است.

مفهوم «بسطه»؛ بویژه با اضافه و قید «في العلم و الجسم»؛ نوعی تسبیب اسباب و ایجاد امکانات و شرائط و قدرت و قوت بر خلق اسباب و تدارک ابزار و ادوات و قدرت بر فنون نظامی و رزمی و مبارزه با جالوتیان و فتح فلسطین و نجات مظلومین و مبارزه با ظالمان را القا می کند.

نظیر این موضوع با بیان وسیعتر در داستان ذوالقرنین آمده است.

و اینکه خداوند متعال برای تمکین اسباب فرمود: «ان مکننا هم في الارض»؛

و قدرت تسخیر کره زمین و شرق و غرب را عنایت فرموده: «سخر لکم ما في الارض جمیعا»؛

و از اسباب و ابزار و ادوات و جنود امکانات فیزیکی و متالوژی و شیمی - فنون سدسازی و ذوب فلزات و اسرار فراوان دیگر در اختیار بشر قرار داد تا دنیای خویش را آباد و به تبع آخرت خویش را نیز آباد سازند.

نویسنده : قربانعلی دری نجف آبادی

منبع: روزنامه جمهوری اسلامی